

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

4. De Dilectione proximi quoad non concurrentum cum ejus spirituali
ruina.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

docemus omnes. Verum, vides tunc non fisti in ipsa substantia, tristitia, sit enim transitus ad dictas accidentarias deordinationes.

42. Ex his collige, a me libenter excipi sententiam Loreæ 2. 2. q. 36. in addit ad 2. art. qui peccatum invidia ex se, & ex genere suo non esse mortale, sed veniale, docet (fateor tamen ad insidias graves, & damna contra proximum eligenda, facile transire posse.) Ratio nostra est, quia tota eius malitia, vel consistit in eo quod quis apprehensiones illas pusillanimes admittit, vel in deordinationes modò dictas: at si ea admittit, si ea inordinatio, dummodo sit modo *supra* explicato inefficax, nec transeat ad gravius quid; non videtur esse notabiliter contra bonum proximi, vel sui ipsius: ergo non videtur mortalis.

§. I V. De dilectione Proximi, quoad non concurrendum cum spirituali ruina.

1. **D**E scandalo egimus universim, in opus. de exp. Confess. lib. 2. cap. 1. §. 17. nunc de eodem nonnulla speciatim. Differendum enim est de obligatione, quam quisque ex virtute Charitatis habet, ne sit proximo causa peccati, & consequenter damnationis æternæ. Obligatio autem hæc triplex est: Prima: ne peccatum proximi quis permittat, si impedire potest: Secunda, ne ad illud invitet, consiliumve det: Tertia, ne cum ipso peccante cooperetur.

Permissio peccati.

2. Si permittis in alio peccatum eo fine, ut ipse peccet, te peccare quis ambigit? Sed difficultas est, an aliquo bono fine illud permittere tibi liceat: tibi, inquam, potentia id peccatum impedire? Distinctione opus habemus. Ita Sanchez de matr. 10. d. 12. num. 52. Bonac. d. 2. de pecc. q. 4. p. 2. c. 2. n. 26. citans Navarr. & Turrian. Nam si permittas cum spe certa, vel valde probabili, ut proximus in peccato deprehensus respiciat, verbi gratia, ut filius deprehensus a patre in furto, non amplius furetur: vel ut quis se indemnem servet, v. g. ut maritus uxorem in adulterio, adhibitis testibus, comprehendat, quibus deinde testificantibus, divorcium intentare possit, sine peccato permittit, quamvis impedire possit: semper tamen supponendo alium modum non adesse, quo illi boni fines haberi queant. Ratio doctrinæ data est, quia illa spes certa, & hæc necessitas se indemnem servandi, dant sufficientem causam ad eam permissionem.

3. At si permittas, ut solum à peccante penam sumas v. g. si custos Gabellæ, vel horti se abscondat, quo mercis asportator, vel viator Civitatē, vel hortum ingrediat, & sic penam solvat; peccas: quia pena illa, cum nondum sit contracta, non potest à te intendi, nisi intendatur & peccatum, ad quod illa consequitur, & pena alio modo à te haberi non potest, nisi habeatur peccatum. Te tamen tunc ad restitutionem obligare non audeo. Ita Barthol. à S. Paulo in Specul. d. 1. n. 130. quia, esto peccaveris contra Charitatem, contra Iustitiam non peccasti, siquidem tuum officium non est consilium bonis delinquentium, eosque à pœnis præcavere.

Dixi autem te peccare, si permittas, ut solum à peccante penam sumas: nam si tu Custos non intendas peccatum, ut nec damnum nec penam proximi: sed te abscondas, melius res tuæ curæ consignatæ custodiantur, ratiūque delinquentes peccent, dum timent, ne fortè à latitantibus deprehendantur: te reum peccati non facio. Ita idem *ibid.* q. 131. citans Navarr. & Rebell. quia tunc ad summum non nisi præbes materiam, minoris mali, ut majus, vel certè frequentius evitetur.

4. Inquires: Quando ob bonum finem permittere licet peccatum modo dicto n. 2. licetne etiam positivè occasionem offerre ad illud? Licet, v. g. Patri relinquere clavem in arca, ubi sunt pecuniæ, quo filius furans deprehendatur ad correctionem? Secundò, licetne marito dicere uxori, quod per equivocationem conveniat cum

Amasio, ut is veniat tali hora (non posse licetè dicere ut veniat ad peccandum: quia sic clara esset acceptatio peccati certum sit) quòd se deprehendi possit, & emendari; Tertio, licetne Domino convenire cum servo, ut afferat res ipsius Domini ad eum furem, qui ipsum servum ad furandum excitat, quòd fur comprehendatur cum re furtiva, & sicpon amplius eundem servum ad furtum sollicitet: quia est casus, quem videtur permittere, si quis servus, & de furto?

5. Respondeo. Negant hæc, & simplicia licita esse Sanchez h. c. n. 93. & Bonac. l. c. n. 28. c. 34. quia oblatio illa est casus, imò expressa peccati volitio, seu acceptatio. Nec in tertio casu fauet lex: quia illa locum, propter aliquam præsumptionem, solum habet in foro exteriori. Contra hoc est ratio (hoc est, ut ego interpretor, causa non levis existente) Petrus Navarra apud Castro Pal. mox citandum, inclinatque non parum Castro Pal. 1. 1. r. 6. d. 6. p. 5. n. 6. docentes, eam legem prodelle etiam in foro interno. Ratio concessionis potissima esse debet, quia causa illa non levis excusat à cooperatione cum alterius peccato, eo modo, quo de hac cooperatione docebimus mox universim: & ex altera parte, illa clavis oblivio, dictum illud æquivocum, illa adductio rei, non sunt actiones ex se peccaminosæ, sed indifferentes, nec villo modo expressæ, vel tacitæ peccati acceptance, ut rem accurate considerasti poteris. Prior sententia est absolute probabilis, posterior aliquo modo probabilis videtur (ait Castro Pal.) sed eam Doctorum iudicio submitto. Submitto igitur & ego.

Invitatio ad peccatum.

6. Invitare ad peccatum, consiliumve dare culpam esse nullus dubitat, sed quæstio gravis est, an interdum possit licetè quis invitare ad peccatum minus, v. g. ad furtum, vel fornicationem; cum, qui omnino decrevit majus committere, v. g. homicidium, vel adulterium, quando alia via non apparet, quæ omnino à peccato averti possit, quod in hac tractatione semper supponendum.

7. Aliqui negant; ita Val. 2. 2. d. 5. q. 2. 1. p. 4. Sæpe verò peccatum n. 8. Cajet. 2. 2. q. 78. art. 4. notat. 3. ad finem, quia illud minus peccatum, peccatum est. Comparativum enim supponit positivum, ergo esset invitatio ad peccatum, quod nunquam licet. Præterea eligere minus peccatum, prætermittendo majus, culpa est, quamvis minor: ergo & illud consilium, seu ad illud invitare.

8. Aliqui concedunt, Ita Sanchez lib. 7. de matr. disp. 11. n. 15. multos citans, quibus addit Bonac. d. 1. de resist. 2. p. 7. n. 8. Bril. de econ. l. 5. de matr. cap. 1. §. 5. num. 26. Valq. in opus. de scandalo, d. 1. aliisque: quia illud minus peccatum, quamvis in se sit, & supponatur peccatum, tamen relatum ad majus, hoc est, intentum ad eum finem, ne majus committatur, concipit quandam æstimabilem bonitatem, quæ est carentia majoris mali. Ad hanc igitur eligendam, si proximum in illis circumstantiis invites, ad bonum invitabis. Quare licet ratione peccantis malum absolute illud sit, quia per ipsum stat, ne malum illud etiam minus abiciatur; non tamen ratione consulentis, seu invitantis, qui prudenter agit, avertendo proximum ab illo majori malo; avertere enim illi, seu deviare à malo bona est.

9. Aliqui distinguunt, cum Castro Pal. tom. 1. r. 6. d. 6. de Charit. p. 6. a num. 8. Si proximus est determinatus ad peccandum duplici illo peccato, v. g. decrevit furtum facere, & homicidium parrare; tunc licet ad minus, v. g. ad furtum hortari: quia tunc non tu allicis ad hoc minus, jam enim ipse etiam hoc minus facere decreverat; sed avertis à majore. At si solum erat determinatus majus peccatum committere; non potes ad minus allicere: quia alliceres ad culpam, quam ipse admittere non intendebat; quod propter rationes primæ sententiæ non licet.

10. Hæc tres sententiæ sunt satis probabiles, oblationes probabiles, & doctos Authores, quibus innituntur,

Cooperatio cum peccante

Hanc regulam quamvis plures impugnent, sequuntur
tamen doctissimi plures, Mol. tr. 2. d. 11 §. 240. 340. Val.
d. 1. q. 10. p. 5. Azor rom. 1. l. 8. n. 22. q. 6. & cap. 24. q. 14. Less.
l. 2. c. 9. n. 12. & c. 23. n. 30. & l. 4. c. 2. n. 24. Reb. l. 9. l. 1.
c. 4. n. 49. Suarez 1. 3. in 3. p. d. 18. sect. 1. Sanch l. 1. in
dece

Hanc regulam quamvis plures impugnent, requi-
tamen doctissimi plures; Mol. t. d. 1. §. 240. 340. Val.
d. 1. q. 10. p. 5. Azor. tom. 1. l. 8. n. 2. g. 6. & cap. 2. q. 14. Less.
l. 2. c. 9. 12. & c. 23. n. 30. & l. 4. c. 2. n. 24. Rebell. q. 14.
c. 1. m. 42. Suarez. t. 3. in 3. p. d. 18. sect. 4. Sanch. l. 1. in
dec

dec. c. 7. Castr. Pal. t. 1. r. 6. d. 6. de Charit. a. p. 7. Diana. p. 5. r. 7. per totum, citans Pontium, duos Hurtad. aliōdque. Cuius ea ratio brevis est: quia, quando te vrg. causa rationabilis, ut facias illud opus, moraliter censeris non posse aliud facere; illa enim vrgens necessitas aufert à te potentiam moralem: ergo tunc non teneris ob eo opere te cohibere. Probatur consequentia: quia abstinere à eo opere, quod ex se malum non est; ideo deberes, ut impedires, seu, ut non permitteres peccatum proximi: at impedire tunc non potes; ergo, &c. Probo hanc minorem, tunc non potes; tollit enim à te, ut dictum est, potentiam moralem vrgens illa causa: ergo non debes, siquidem ad impossibile nemo tenetur: quare tunc non iudicaberis velle peccatum proximi; sed propter necessitatem suam solum censeris negativè permittere. Vides totam rationem huius doctrinæ fundari in duobus; Primò, in natura operis, seu actionis, quæ ex se sit non mala; Secundò, in casu rationabili excusante; quæ sit iusta, & proportionata cum opere faciendis; hoc est, quæ eius sit rationis, ut respectu operis, quo malè vtiut criminolus, censetur pro te moraliter vrgens, & necessaria. Si alterum ex his absit, cooperantem peccare, non est dubium. Solum dubitare, quis posset quod peccati generis? & respondet Sanchez l. c. n. 10. eo genere peccati quod committit ea actione abutens. Quid, si dicas esse solum contra Charitatem; cum de Lugo de penit. d. 10. sect. 4. §. 2. legatur, quæ dixi in opus de Confess. l. 2. c. 1. §. 37. n. 101. de scandalo inde enim, an id possit dici, colligit studiosus Lector.

17. Verum, enim verò vnde exploratum habeam causam esse sufficientem excusantem? Arbitrio prudentis potius, quam certà regulà id definiri, potest. Non enim semper eadem causa excusabit; sed maximè perpendi debet: Primò, remotè, an proximè opus indifferens sit coniunctum cum peccato abutentis, nam si remotè, minor causa te excusat; si proximè, maior, & vrgentior causa opus erit ad excusandum. Secundò, an sit in materia iustitiæ, ubi intercedit damnum tertij; maiorque vrget obligatio, nè cum eius damnificatione coopereris, an in aliis materiis, in quibus minor solet vrgere obligatio: maiore enim in materia iustitiæ causa excusationis esse debet, minor in aliis. Tertio, concludet item advertere, An: si tu eam cooperationem proximo, neges, cessaturus is sit à peccato; si enim cessaturus esset, maior causa requiritur, quàm si nequaquam. Vides, quàm implexa; quàm confusa sit allata regula? Illi ego acquiescere non possumus, nisi ad casus particulares, praxis gratià, descendamus: nam sic aliquando clarior evadet regula, & nonnihil accuratus Confessarius sublevaritur.

Cooperatio famuli cum Domino, & similium.

18. Ipsa communis famulus, & obsequij ratio est proportionata causa, cur excusetur famulus filius vno verbo, subditus, sequentia opera ex se indifferentia faciens; Ita Sanchez l. c. n. 2. Primò, si iussu heri vsurarij pecuniam numeret: deferat recipiat, referat mere in libro: sed de his fusè mox à n. 42. Secundò, si eiusdem iussu, quem scit ire ad adulterandum sternat equum, ipsum merè comitetur, melèque expectet ante fores (merè, inquam, hoc est, non ut custodiat, animosiorémque ad peccandum reddat) sternat lectum, cibos condat, ministrètque concubinæ, eandemque merè associet, ducendo ad locum, ubi Dominus peccaturus est, inuamque aperiat eidem ingressuræ. Tertio, si ornet suam heram meretricem, si deferat scripta, & internuntia solius vrbaniatatis plena; deferat munuscula, & esculentia; præstètque alia officia, quæ alius famulus æquè præstaret.

Dixi (solius vrbaniatatis) nam si contineant turpia, & amatoria, vel directè ad peccatum provocantia, ut item si contineant claram provocationem ad duellum; nulla erit excusatio, nam hæc sunt intrinsecè mala, ex San-

chez n. 26. quam vis Castr. Pal. t. 1. r. 6. d. 6. p. 11. n. 7. licere in aliqua vrgentissima causa, dubitari vnde docem, est certus de turpitudine amoris Domini, vel peccati, inter quas intercurrunt illa scripta, sunt valde suspecta: nunquam licere deferre, sentit ibid. Sanchez quia debet servus ex communiter contingentibus peccatis, ea esse amatoria, & mala: benignius tamen etiam in hoc loquitur Castr. Pal. ibid. citans Rebellen mortis, vel similis gravis mali avertendi, uterque concedit.

19. Præterea, subditus non ex sola famularus ratione sed metu notabilis detrimenti (quale esset, si quis, ne Dominum hunc deferens, cogatur alium cum suo molestia, & damno querere, ne à Domino malè tractetur, ne totius oculis aspiciatur, ne è domo cum suo detrimeto expellatur) subditus, inquam, excusabitur, si referat adulteræ, vel inimico, ut tali hora ad domum heri, vel ad conditum locum accedat (sed ne dicat, ut accedat ad peccandum: vel ad pugnandum in duello; hæc enim sunt intrinsecè mala) si iussu heri insequatur pulchrum, visurus, vel requisitorus, ubi ea habet, & nihil aliud, si iussu iustidem non aperiat modò januam, sed doceat, ubi herus sit; si Dominum adiuvet ad ascendendum per fenestram, quò ingrediatur in locum, ubi peccaturus sit. Hæc enim, & similia, cum sint aliquantò propiora peccato abutentis, indigent causa aliquantò graviore, quàm sit ratio famularus; & ea, quæ dicta est, iustificans satis superque censetur. Si famulus ad duellum associet Dominum, vel eundem fornicantem custodiat ante fores, ut in utroque peccato animosior sit; clare peccabit, ut modò innuimus; Ita Sanchez n. 23. quia finis est pravus: at si materialiter associet, custodiare, id est, ut Dominum suum non derelinquat, licet videat eum in hac associatione, ut animosior fiat ad peccandum, excusari quidem potest: sed non sufficit ratio sola famularus nec notabile illud nocumentum, quò diximus animosiorerem Dominum reddens, valde propinqua est peccato: multò magis, id dico de associatione eadem materiæ ad duellum, & de omni cooperatione, qua quis vtiut ad occidendum: quia maiorem causam requirit supra diximus, quando culpa abutentis est contra iustitiam.

20. Quæsitum semel fuit, An si amicus meus velit, ut ego feram munuscula, & similia, turpis scilicet amoris incitamenta, quæ ipse mitti at suam concubinam possim, ego sine peccato deferre; Responso fuit absolute negativa, quia ex vna parte hæc actio, licet aliàs indifferens, est conjuncta cum peccato amici, ejusque concubina; & ex alia parte non adest causa excusans dicta ex famulatu, vel ex alio detrimento, ut supponimus: nec enim, si adest quidam modicus rubor, videtur esse regulariter tanti momenti, ut satis excuset. Fateor tamen, si tibi magni sit ejusmodi amicitia, ac verè timeres eam amittere; excusari te posse: quia tunc notabilis nocumenti justus metus accedit. Simile quid erit, si te amicus petat, ut cubiculum ei accomodes: in quo scis eum fornicaturum: nisi enim notabilis necessitas te excuset, peccabis, si illi morem geras. Ita Sanchez l. c. n. 31. Et notabiliorem quidem posco, si in tuo cubiculo securus, & confidentius sit amicus peccaturus, ob rationem modò dictam in associatione, atque eodem modo philosophare in cæteris similibus, ubi ratio famularus, & obsequij non invenitur.

21. Occasione famuli, illud de Dominis adverte, nam si Dominus non eiciat servum habentem extra domum Domini concubinam, seu, universum servum malum; vel si non subtrahat aliquid ex necessariis, quando probabiliter creditur servum ex tali ejjectione, vel subtractione ad sanam mentem rediturum, peccaturum mortaliter: Quòd si verisimile esset domo expulsum deteriore fornicurum, (ut certè facile præsumi posset) liceret domi retinere,

Secundo hi tactus fiant, suspecti sunt, & repellentes. Licitum est etiam obiter tangam posse à puella repelli Medicum, & sic negligere curationem sui morbi, ne tangam.

Paris.

Pictor, Histrio, Vector eiusdem Amasia.

29. Licet tamen famulo, sed non nisi addito timore
notabilis dñi explicati n. 19. emere pro Domino depictā
iam imaginem concubinae, sicut etiam mo^{is} dictis *ibid.*

de m. 8. ornare heram meretricem, commitari, &c. quae tamen simplici amico non concedimus, ut colligitur ex *num. 29*. Ratio, quod servus emere dictam imaginem facilius possit, quam pictor pingere, est, quia minor cooperatio est in sola emptione: ipse enim Dominus facile emere per se posset, at non potest per se pingere.

30. Qui ex officio lecticas humeris portant, vel rhedas agunt, possuntne licite pretio conducti, puellam scienter ad lascivium adolescentem reducere? Aio non posse: quia id, nec excusat ratio famulatus; hi enim famuli, seu subditi non sunt: nec amissio lucri; quia hoc est satis exiguum, iuxta modum dicta de pingentibus Amasiam, Habeo tamen vnum apud Navarrum, l. 5. *confil. in secunda edit. conf. 5. de penit. circa finem*, ex quo aliquid benignius colligi probabiliter potest: Ex *ib.* (inquit) videtur colligi ratio defendendi multos à peccato solummodo, modo, ut in casu proponitur, non placeat eis peccatum, & factum obsequia praedicta ob aliquem bonum finem; puta eo, quod exhibeant illa, officij sui causam, vel ob instam mercedem: licet enim hac officia, & obsequia sint valde coniuncta peccato; non tamen sunt secundum se, & suapte natura peccata; & ideo seungi possunt à peccato per finem diversum & secundum. Hanc ille. Nota illud officij, vel ob instam mercedem.) Hanc sententiam sequitur etiam Merolla tom. 1. d. 2. cap. 4. dub. 10. coroll. uum. 280. & Diana, part. 3. tom. 6. ref. 11. excusantes eos, qui ex officio puellam in curru ad Amasiam ducunt.

31. Disparitas autem est inter hos, & inter pingentes turpia: nam si ij vectores, seu baiuli adeo sint religiosi ut nolint se, suaeque operas locare in eiusmodi vestationibus; facile in suo lucro notabiliter laederentur: quod non est communiter in illis turpibus depingendis.

32. Et hic item nota discrimen inter has artes: qui enim proficetur artem, verbi gratia, histrionicam turpia representantem, semper est damnandus. Ita Petr. Hurtad. 2. d. 7. q. 6. §. 181. (nisi forte illum rarissimum casum dictum m. 28. excipias) quia proxime eiusmodi ars adnectitur ad turpia. At non ita sculptura, pictura, baiulatus, vel similes artes: haec enim per se non sunt occasionem peccatorum in proximo, sed merè per accidens; ita ut peccata facile, & ut plurimum vitari possint.

Cooperatio Vendentium.

33. Causa iusta, & proportionata censetur, ut quis sua vendat, iactura, quam pateretur, si res suas, venales haberet: nequaquam venderet dummodo venditio non sit contra iustitiam. Itaque potest quis vendere agnum infanti, quem scit visurum ad sacrificium Idoli; fucos mulieri, quos scit emi, ut ad turpem amorem illis perverta invices alliciat: aleas, & taxillos eis, qui in ludo illicito sunt illis abusuri. Causones item possunt ministrare cibos in die ieiunij, tum quando debitant, an ad se divertentes à ieiunio excusentur; tum quando putant eos non excusari.

34. Potest etiam quis vendere, vel etiam locare domum suam meretrici, vel usurario publico, imò id potest fieri ex Sanch. l. 1. in *dec. c. 6. n. 20*. etiam nulla excusante causa: quia locus est valde remote coniunctus cum peccato abutentis; & sic posset etiam abuti aere, cibis, aliisque rebus innumeris: Nisi tamen locus esset ratione situs magis aptus ad alliciendos homines; vel vicinitas meretricis multum noceret honestis feminis in vicina commorantibus; nam tunc requirerent causas; qualis certa sufficiens essent, posse aliis honestioribus locari; & nisi esset lex, ne id fiat; ut certe excommunicatur in sacro Textu c. 1. de *usuris* in 6. qui domum locat usurario alienigenae.

35. Qui vendit eleculenta soluturis jejuniis, excusantur, si timent diminutionem emptorum, praecipue cum ratio ex tua denegatione ij jejunio sint vacaturi nullo enim negotio: quod tu denegas, alij porrigent. Vnum vel alteram rem non magni pretij invenditam

tibi superesse causa sufficiens certe non indicetur; ut pictura Amasiae modò dictum est. At verò diminutio cessat pretij exigui, in suis notabile damnum cum possit excrescere; satis sufficiens causa existimanda est.

36. Ad vendendum vinum scienter se inebriant causam maiorem aliquam, praeter ipsum vini mercedem pretium, expostulat Castro Palaus, l. c. p. 24. adeo Sanch. *Ebrietas Sanchez. loc. cit. n. 33*. nempe vel timorem, ne mens vendere iniuria afficiatur à volente emere, vel timorem, ne multum sic diminuat emptores. Multum inquam; quia ebrietas videtur minus malum: quam lotio ieiunij; & ideo maiorem causam requirit: quod requirat ieiunij fractio. Simile quid hac occasione de reddente gladium furioso, vel cum illo inimico occidere volenti: nam licet ex iustitia gladium alienum reddere quis Domino teneatur; tamen in hac circumstantia furiosus, nisi à gravissima necessitate cogatur, reddere non debet; id quid sub onere restitutionis, si damnum forte sequitur, ut dicitur *inferius* l. 8. tr. 4. c. 1. §. 3. n. 6.

37. Peccant cum onere restitutionis ij, qui tradunt vinum, frumentum, ceteraque aliis, ut hi cum iustitia ea vendant: quia hi operantur nomine illorum. At si eodem vendas aliis, quos scis per fraudem miscendo, vel aquam vino, vel demendo de mensura; & calidius esse revendituros; tunc licite poteris, quando tu nihil revendes, difficultat, vel cum tuo damno, aliis vendere cogere: nam si aliis sine tuo damno & que posses, cur ex Charitate non debeas: Ita Sanch. l. c. n. 27. Castro Pal. l. c. n. 3. leg. Dian. p. 3. tr. 6. ref. 44. Merolla tr. 1. d. dub. 10. coroll. 6. n. 305.

Cooperatio cum Idololatria.

38. Idoli eiusque templi fabricatio, ut item Idoliam facti venditio, cum sint ordinatae ad Idololatriam non possunt ex se licite praestari in gratiam eius, qui ut hunc finem scitur ea velle: qui sunt clare, & valde immediatae occasiones Idololatriae; qualis certe non est agni sacrificandi venditio, cum agnus multis aliis rebus non peccaminosis vsui sit.

Vigentissima tamen existente causa (ut esset, secundum iterum, iuxta dictum n. 28. magna paupertas artificis) peccatum vitaretur. Ita Castr. l. c. p. 12. n. 7. Tennerus l. 3. d. 1. q. 9. dub. 5. n. 144. quia (quidquid aliqui dicant) non sunt actiones intrinsece malae sed ex se indifferentes, cum Idolum possit appeti ad honestos fines, nempe, ad ornandam domum, vel ad memoriam Antiquitatis conservandam: templum verò, ad vsus humanos licitos, &c. De ingressu in templum Idoli, deque genuflexione ad illud, dixi per occasionem lib. 2. c. 1. §. 3. n. 11.

Cooperatio cum ministrante indigne Sacramenta, &c.

39. Si Sacerdos sit in mortali, idque tu certo cognoscas, (nam si abest certitudo moralis, semper erit bonus praesumendus) non peccas petendo, ut is conficiat Sacramentum, v. g. ut te absolvat, quando alius bonus praesto non est: quia tunc necessitas, seu spiritualis utilitas te excusat à peccato, quod Sacerdos ille, posset media saltem contritione, vitare. Ita Azor. p. 1. l. 12. c. 17. q. 7. Sacerdos, inquam, si Patrochus sit tuus, si ve nequam; eadem enim mihi videtur virtusque ratio. An liceat ab eiusmodi Sacerdote Sacramenta petere, quando sunt alij probi, à quibus petere possumus; inquam, licet solum ex eo capite, quod is est paratus dicam *mor. n. 6*.

40. Si Sacerdos esset excommunicatus, distinguendum diligenter est: si enim esset vitandus, hoc est, publicus percussor Clerici vel nominatim denuntiatus; illud tunc à te exposceretur, ut is Sacramenta conficeret. Ita Suar. de *confid. l. 4. c. 16*. quia tunc communicare in divinis cum excommunicato vitando; imò, quoad confessionem, invalide, eam ab illo suscipere, siquidem ab vitando Ecclesia vel solit, vel suspendit omnem iurisdictionem. At verò, si est non vitandus, hoc est, si habet quancum

excommunicationem : modò non sit vel
publicis percussor, vel nominatim denunciatus; potest
et licet, & valde rogari, ut concessa, quia Conci-
lium Constantiensis id, in gratiam Fidelium, concessit.
Vnde tunc eiusmodi excommunicatus, modò non se ipse
negat, sed, ad Fidelium petitionem, Sacramenta mini-
strat, & licet quantum est ex capite excommunicationis
reus, valde operatur. Ita Sanchez lib. 7. de Mat. d. 9. num. 8.
Petr. Hurtad. 2. d. 17. sect. 18. §. 149. contra Suarium d.
16. sect. 1.

*Cooperatio cum iniquè pugnantibus, vel aliorum
bona diripiuntibus.*

41. Vegetiorem causam ad excusandam requiri,
quando opus est magis vicinum peccato abatenis, &
quando est contra iustitiam, statuimus supra. Cum au-
tem virgenter hanc causam, esse metum mortis, vel feni-
tis valde gravis detrimenti, pateat ex dictis consequen-
tiis, ut excusentur Christiani remigantes in tremen-
te Turcarum contra similes Christianos pugnantium,
de preterea ij, qui arma porrigunt à Turcis petita, ad
eodem Christianos interimendos; alportantes item far-
cias ad bellum iniustum necessarias; admonentes sca-
los, & cetera Less. Sanchez, Val. aliique, Castr. 3. tr. d. 6. p. 1. r.
num. 10. quia nisi Christiani captivi hæc faciant, incur-
rent periculum vite. At non excusantur etiam metu
mortis, si Christianos occidant, si percutiant, si contra
eodem immediate pugnent, si applicent ignem, quo
comburantur naves, & Christiani in ea existentes, si eun-
dem ignem applicent Bombardis, ex quibus Christiani
non retenti solum essent, (nam pro hoc sine dubio ex-
cuserentur) sed etiam occiderent: quia hæc sunt intrinsecè
mala. Excusantur tamen, si inferant damnum Christianis
in rebus externis, eas capiendo, vel destruendo: quia tunc
sunt in extrema necessitate illorum bonorum, ad vitam
utendam nam propter eadem eodem metu excusantur,
si quidam movere scalas, vel humeris sublevaré latrones, qui
nave furant, imò, & qui eundem furem adiuvet ad furan-
dum: quilibet enim ad hæc habet in extrema necessi-
tate, ita Castr. lib. 1. c. 2. citans Molinam. Et universatim
loquendo præter extremam necessitatem, illa causa se ex-
cusabit, si coneuras ad actiones indifferentes, quibus al-
ter abstinuit ad forandum; vel damnum in bonis inferen-
das, quæ iudicio prudentis iudicetur proportionata ad
quantitatem futuri, vel damni, ut ex dictis colligi potest.

*De Cooperatione cum peccaturo, non ieiunaturo, maleficio
maleficio dissoluturo. Remissivo.*

42. De primo ex his egi lib. 3. c. 2. §. 6. De secundo, præ-
ter modò n. 33. dicta & a 3. 40. dicenda habuisti multa
lib. 4. cap. 5. §. 6. De tertio dictum est satis lib. 2. cum de
maleficio.

Cooperatio cum Vfurario.

Tres classes personarum hic se offerunt. Ipse mutuata-
rius, id est, ille, qui recipit ab vfurario pecuniam mu-
tuam sub onere solvendi vsuras. Famuli tum mutuatarij,
tum vfurarij. Ceteri alij non famuli, inter quos Nota-
rius Testes, Principes.

Mutuatarius.

43. Quoad mutuatarium, tria queri possunt: Primò,
an ipse liceat solvere vsuras ob mutuum iam acceptum?
Respondetur licere. Ita Sanchez lib. 3. in decal. cap. 8. n. 20.
& de Lugo tom. 2. de Inst. d. 2. §. 11. §. 1. quia hæc non
est occasio peccandi, quæ detur vfurario; cum ipse facile

Part. I.

possit illas non recipere: sibi ergo imputet, si recipiat,
nā mutuatarius excusatur solvere, quod promissit, ne ha-
beatur infidelis, & ne claudat sibi hostium ad habendum
iterum mutuū.

44. Secundò: An absolute petere liceat ab vfurario
pecuniam mutuam? Respondetur licere, si eo mutuo: quis
indigeat Ita ibid. & communiter, Gastr. Pont. Suar. aliique
allati à Diana p. 5. tr. 7. de Sando, ref. 8. tunc enim, qui sic
petit, nec consultat, nec intendit eam vfurarij iniustitiam,
quod certe esset iniquum; sed intendit voluntatem pro-
prium suppositā malitiā vfurarij: quam solum permittit,
non vult. At si mutuo non indigeat, sed eam pecuniam
procurat; ut illicite expendat (etiam licere, probabile
esse dicimus paulo post à n. 65. eo capite, quod petat ab
vfurario paratū.

45. Tertio: An petere liceat mutuum ab vfurario, sic
addendo: Da mihi mutuum, nam tibi solvam, vel vfuris?
Respondetur adhuc licere, quando scitur vfurarius non
mutuaturus sine vfuris. Ita Mol. Val. aliique apud Dian.
l. c. Ratio est, quia id non inducet ad vsuras, atque
adeo ad peccatum, sed sensus est conditionatus in hunc
modum: Da mutuum, nam, quia non vis mutare gratis,
solvam tibi lucrum.

Famuli.
46. Quoad famulos mutuatarij dico, certum esse illos,
imò & quoscunque alios eius ministros, amicosque posse
licite efficere quod potest ipse mutuatarius: quia agunt
personam Domini. Possunt ergo totum, quod dictum
est à num. 43. Quoad famulos vero vfurarij, multa sunt
dicta num. 18. sed & plura iam subdo, quæ sunt commu-
nia cum non famulis.

Non famuli.

47. Quoad omnes ergo alios placet mihi hanc for-
mate regulam, ex Molin. l. d. de practibus, d. 3. Less. l. 2. c. 1.
dub. 2. i. & aliis, quos ipse cit leg. Si qui tenent ex parte
vfurarij: & cum eo cooperantur ad committendam vfu-
ram, peccant, & obligantur ad restitutionem saltem se-
cundo loco post vfurarium: idum tamen excipias eos ca-
sus: in quibus mutuatario ingrata non est cooperatio;
nam tunc neque peccant contra mutuatarium, nec à resti-
tutionis obligatione ligantur. Regula, & eius ratio cla-
rior iamjam evadet.

48. Etenim radix peccati, & obligationis ad resti-
tuendas vsuras, est involuntarium mutuatarij, qui, abso-
lute loquendo, invitus vsuras solvit: quare, quando quoad
eos, qui cooperantur cum vfurario, mutuatarius, vel
verè, & ex animo non est invitus; vel certe iis facile
illam cooperationis culpam (si qua est) remittit: tunc
idem cooperatores (quantum est ex hoc capite iniusti-
tiæ) nec peccabunt nec onus contrahent restituendi.
Sed ecce difficultas: Ecquando enim invitum non esse
mutuatarium censendum erit; Dic id sciri posse Regu-
læ sequentis auxilio, quam colligo ex Less. ibid. Molin.
aliique.

49. Quoties cooperatur quis cum vfurario in re, quæ
grata est mutuatario, invitum hic non erit: Siquidem
tunc cooperator ille nullam iniuriam irrogat; quod si
quam foret irroget, facile ea condonari à mutuatario
præsumitur; quia in gratiam ipsius mutuatarij totum de-
nique negotium refunditur: unde consequenter fit, ut ille
cooperator non peccet contra mutuatarium; nec restituti-
oni sit obnoxius. Quoties verò cooperator in re in-
grata cooperabitur, invitum erit mutuatarius, quia tunc
adest clara iniuria, nec eius iniuriæ remissio præsumi ra-
tionabiliter potest, & sic aderit peccatū, ac restitutionis
obligatio. Exemplo res fieri clarior: Numeras pecuniam
mutuam dandam ad vsuram: excusaris à peccato, & à re-
stitutione; quia id gratum est mutuatario, cum sine nu-
meratione is non haberet mutuum, quod ipse cupit. Cō-
trā: Consultis vfurario, ut non det mutuum, nisi sub vfuris,
peccas, & ad restitutionem obligaris: quia id ingratum
est mutuatario.

T 2 50. Hinc

50. Hinc siue famulus, siue quicumque, si ob inopem bonum, ac mutuario utilem, consulat usurario, ut det mutuum cum usura, nempe ut is, qui solet mutuae cum usuris, eas non denegat huic petenti: Si quis deponat, seu donet pecuniā usurario, non ut usuras exerceat, sed ob alium honestum finem, siue ob amicitiam, siue ad custodiam: Si quis adiuvet usurarium in numeranda, vel deferenda pecunia, vel in scribendis, seu notandis rationibus, & debitorum nominibus per metam scripturam, quæ non faciat fidem ad cogendum mutuatarium: Si quis in exigendis usuris sine vi coactione, amice moneat debitorem de suo debito, imò & adhortetur solvere, ne appareat infidelis: Si quis deferat pignato pro securitate usuræ: Si quis, cum sit superior, permittat, propter bonum forte publicum, usuras (si tamen non sit lex de ea non permittenda, quæ nunc certe adest, *Post mille. c. Quando amplius, de usuris, & alibi*, & item servanda lege *Less. lib. 2. c. 20. num. 279. & Salas, de usur. dub. 44. n. 6.*) Si quis mediator earum, recedatque, quærens; usurarium iam aliās paratum, quæ alicui velit mutuari, imò; quærat mutuarios, qui forte velint ab illo usurario parato accipere mutuum: Si quis, cum sit Dominus, loceat suas domos, vel officinas usurario (præcendendo à lege quæ nunc certe adest, ne usurario alienigenæ domus loceatur; *supra in nui. n. 34.*) Si quis, inquam, aliqua ex prædictis faciat, nec peccat contra mutuatarium: nec onus incurrit restitutionis, quia mutuatarius ad hæc vel non est invitatus, vel facile remittit. Et sicut ipse, eiusque amici prædicta sine ipsius iniuria facerent, & quicumque alij, quæ enim rem ipsi non integram exequuntur. Hæc *sparsim* ex Mol. Salas, de Lugo, Less. Dian. aliisque.

51. Contrà: Si Tutor, Curator, absolutus Procurator, negotiorum gestor dent mutuum sub usura, ut tales sunt, quamvis nomine aliorum: Si famulus, vel quicumque cogat mutuatarium ad solvendas usuras: Si quis scribat liberos usurarij, cui fidem faciant ad cogendum mutuatarium, ut usuras solvant; ut item si subscribat Apodixas, simili modo fide facientes ad cogendum: Si quis deponat pecuniā apud Usurarium, ut is usuras exerceat, & simul ipse deponens earum particeps sit: Si quis mediator volentem dare gratis mutuum, excitet ad dandum cum usuris; vel cogat mutuatarium ad usuras solvendas, vel falsis motivis alliciat, quod ipse mediator plus acquirit pro suo labore; Si quis, inquam, aliena peragat ex his, peccat cum restitutionis onere: quia iis nihil remittit mutuatarius; cum eorum dictæ actiones sint ipsi iniuriöse, perinde ac si essent ab ipso usurario, ita ex *ius. d. sparsim*.

52. Dixi (absolutus Procurator) ut innuerem illud quod merito docet *Less. lib. 2. c. 21. dub. 21. n. 181.* his verbis: *Si ipse contrahit usurarius per famulum (puta, ut per procuratorem) sit iniurius, non excusatur famulus; quia tunc videtur causa efficax damni: Si tamen non erat in potestate famuli absque eo contractu pecuniā dare, cō, quod Dominus esset præsens; non videtur famulus teneri ad restitutionem: quia mutuatarius non censet sibi iniuriam fieri à famulo, qui aliter pecuniā numerare non potest, sed à Domino. Hæc Lessius.*

53. Dixi (si subscribat Apodixas) nam si solum scribat illas, quæ non faciunt fidem (cito deinde cum iniustitia subscriptus sit usurarius) non videtur rem ingratam, seu certe graviter ingratam facere mutuatario. Favet Bon. de irreg. d. 7. q. 2. 4. p. 3. n. 1.

54. Dixi (& simul ipse deponens particeps sit) si enim solum deponat quis pecuniā, ut iis usura exerceatur; peccabit quidem eo malo affectu; at non obligabitur (quamvis obligari putet *Sal. dub. 44. n. 4. & 5.*) ad restitutionem: quia hæc non est iniuria contra mutuatarium; huic enim certe gratum est adesse pecuniā apud usurarium, quam ipse recipere facile possit.

55. Super sunt duæ difficultates; Altera sic clarè proponitur: Antonius usurarius debet Petro ex iusto titulo centum aureos; Titius autem debet eidem usurario alios centum propter iniustas usuras. Si Antonius, ut Petro

satisfaciat, dicat eidem: *Exige tibi illos centum, quos mihi debet Titius*, licet potest Petrus, hos à Titio sibi exigere, Respondet de Lugo *lib. 2. de iust. dec. 23. sect. 1. n. 22.* contra *Less. ibid. citatum*, cum duabus simul conditionibus posse, scilicet, nequaquam. Prima conditio est, ut solum exigat monendo de debito, non cogendo. Secunda, ut pecuniā illam non accipiat nomine proprio, quasi ius habens ipsi datum ab usurario; ius enim nullum is habet, quare nec alteri dare potuit: sed accipiat nomine usurarij, cui applicetur; nam deinde ipse Petrus et eiusdem usurarij tacita commissio: ubi applicare potest. Quibus conditionibus positis, constat, inquit, responso data: nam sic nec fiet res ingrata mutuatario, de Petro ad satisfaciendum sibi non videtur illo iniuste in hac industria (concludit de Lugo) explicetur ipse mutuatario; & ipse consentiat, non obligarem Petrum ad peccatum, nec ad restitutionem.

Notarius.

56. Altera difficultas est de Notario celebrante actum seu contractum usurarium. Adde, & de testibus ad eum contractum admittitis: nam de mero scriba, seu copista, qui nullo modo fidem facit, patet ex dictis. Adde deinde quod de Principe supremo, permittit usuras in suis dominibus. Quoad Notarium ergo duo sunt certa, vnum, sub controversia.

57. Certum est primò, si Notarius celebret contractum expressè usurā, unde, ex vi illius (quia versatur apud iusta, tribunalia) non possit cogi mutuarios ad solvendam usuram; peccare quidem Notarium: quia quantum est ex se concurrat cum iniusto usurario, & facit contra iuramentum à se initio officij emissum de non faciendis eiusmodi iniustis actibus; at non obligatur ad restitutionem; quia re ipsa nihil solvit supra fortem mutuatarius, ut supponimus. Quid si in aliquo loco, siue per iniustitiam Iudicis, siue per ignorantiam siue proprio alio caput mutuatarius usuras solvat; Respondet: tunc obligabitur Notarius ad restitutionem saltem tertio loco, in defectum scilicet usurarij primò obligari, & Iudicis iniusti, qui obligat secundo loco. Ita *Silvest. 2. 7. Vsur. 7. Less. d. 20. d. 21. n. 180. Malderus 11. 5. c. 3. dub. 24.* contra *Ioan. Med. cap. de Vsuris, q. 4. §. de cooperantibus*. Ratio est, quia, quod usura solvatur immediate ex iniustitia Iudicis, vel ex ignorantia, non tollit, quin Notarius antecederet iniustam causam huic coactioni de dicit.

58. Certum est secundò: Si Notarius celebret contractum usurarium, sed palliat fingendo alium titulum; peccare, & obligari ad restitutionem; quia & operatur contra iuramentum, & concurrat ad iniustitiam.

59. Controversum ergo remanet, An vel palliatum hunc, vel clarè usurarium illum contractum Notarius celebret, perente, & volente mutuatario, peccet, & ad restitutionem soluturam usurarum teneatur? Respondet, et dictis eum peccare quidem, quia facit contra iuramentum; sed non obligari ad restitutionem. Ratio est, quia, in modò prosecuti sumus, volenti, & scienti non fit iniuria. Quod si in hoc casu aliqua fiat; facile remittitur à mutuatario, cui res grata facta est.

60. Sed cur usurarius obligatur ad restitutionem quamvis volenti, & scienti mutuatario rem gratā fecerit, mutuo cum usuris; non autem hic Notarius? Respondet, quia Notarius hic, & illi omnes, quos *supra* excusavi nihil recipiunt ex usura, totum enim hoc lucrum usura accipit usurarius. Hinc fit, ut mutuatarius respectu usurarij non sit volens, atque adeo si invitatus simpliciter, & absolute: sed si solum volens ex suppositione voluntatis usurarij, aliter mutuae volentis, & respectu cooperatorum prædictorum est simpliciter, & absolute volens; cum ab ipsis recipiat beneficium, nec in ipsis adit iniquitas actionis recipiendi iniustas usuras.

Testis

Testes.

63. Quod testes: Aio l. ca. 2. quae h. de testib. dicta sunt de Notario, dicenda esse de testibus hi enim vnum faciunt cum Notario, tum ad communicandam vim scripturae publicae, tum ad alia praedicta.

Princeps remissive.

Quod Principem permittentem vlturas. Aio posse id fieri videtur apud Dian. p. 9. tract. 8. ref. 14.

Cooperatio cum transgressuro praeceptum.

64. Cuius decrevit ieiunium violare, inimicum occidere, rem alienam furripere, etiam si ego illi cibos, glutinum, scilicet non subministrarem, sibi enim certo proderet ab aliis, quare merito hic dicitur praeceptum transgressum. Titius vero ita est dispositus, ut vbiusque inveniat cibos, eos etiam die verito, comedat, sed tunc de illis actu comedendis nequaquam cogitat, vel quia est gastror viarum, ita est dispositus, ut vbi in itinere alienam incidit, eam furripit: vel quia est vlturas, vbiusque inveniet modum inuitum lucrandi, lucrum extorquet, quare merito dicitur paratus ad peccandum. Notandum est, quod Cuius iam actu interno peccavit hoc singulari peccato, contra praeceptum ieiunij, per determinatam illam voluntatem volendi omnino comedere. At Titius nondum actu hoc singulari peccato innotuit deliquit, sed propter illam pravam dispositionem habitalem, statim, oblata occasione, peccabit. Qui facile peccaturus est, non eo ipso dicitur vel transgressus, vel paratus; sic enim his plenus, heu nimis esset mundus: sed requiritur, ut quis versetur in statu malo, sive actuali, sive habituali, ut explicatum est. Iam de utroque sigillatim.

65. Quod transgressum, negat Castro Pal. tom. 1. l. 6. d. 6. p. 9. num. 4. me licet posse cooperari, alicui, praestando actionem ex se indifferentem, quia ipse abutatur, negat, inquam, me posse, solum propter hoc caput, quia ipse aliquid peccare decrevit. Concedit Lessius, distinguendo Sanchez.

Primus sic habet, l. c. Non sufficiens excusari eo scilicet quod proximus alius actionis viis esset, si tua non esset, quia hoc condicionalis non tollit, quominus tu causis illis peccatis, quia si proximus, v. g. alibi non esset solutus ieiunium, tu, nulla causa intercedente, eamque subministras, peccare; quia aliquo modo concurreres peccato alterius. At quod alibi proximus solutus sit ieiunium, non immutat tuam concursum qui in se non habet rationem co-recessus, ergo similiter peccabis.

Lessius sic, l. 4. c. 2. d. 4. n. 24. Non potest intelligi sine causa, & c. supponi causa solutis ieiunium, quando alibi eam habere non possunt: si enim alio iuri, & ibi conaturi esse, non est necesse recusare: quia peccatum non potest imitari, inquit ea qua scribit Navarrus, & Cajetanus.

Sanchez l. i. in dec. cap. 7. num. 16. distinguit in hunc modum: Si res in differens sit proxime ad peccatum ordinata, supplet illam non excusatur a mortali: ut nemo excusatur admoventem scalam, vel humeris sustentantem, quando quis vult furari, aut hominem interficere, aut fornicari; quamvis non desit, qui hoc supplet: quia tales actiones tua proxima peccato mala merito dici queunt, nisi causa aliqua excusetur. Si vero res indifferens remaneat, si habent ad peccatum, et vendere agnum infideli, aut velle ad immolandum Idolo; fucos mulieri, quos sine velle ad alliciendum iuvenem: tunc probabile censetur tendentem excusari a culpa saltem mortali: si certo sciat, causa non tendente, alterum venditurum: quamvis nulla causa excusans concurrat: Quia in tantum esset peccatum, in quantum supplet illam non evitat peccatum abusu illi actionibus: ut non supplet illam, iam alterius peccatum non evitat: ergo & c. Haec Sanchez, cuius certe haec posterior ratio, non posteriorem solum partem

Pars I.

probat, sed univertim ut univertim ea vitur citatus Lessius. Sed profecto omnes tres sententiae sunt probabiles. Tantum scilicet Doctorum sententia, bonis rationibus innixas, improbabilitatis censura notare nullus audebit.

64. Petrus Potest quis licet invitare ad transgressum praeceptum, illum qui modo dicto, iam transgressus est, dicendo, v. g. *Apud me comede, Petrum percutit. Paulum occide, &c.* Respondeo, certum esse, licet absolute nunquam possit, quia tunc invitaret ad peccandum exterius, seu ad exequendam malam voluntatem, quam mente transgressus conceperat, quod semper est illicitum: quia actus exterior est peccati interioris complementum; & de hoc loquuntur Doctores, Vasquez, art. 1. de scandalis. n. 17. Castro Pal. l. c. p. 10. n. 2. cum eam invitati omnem fieri posse negat. At sub hypothese sic. Primo: Si omnino velis, cena apud me. Secundo: Si decreveris occidere Petrum, vel Ioannem, occide Petrum. Tercio: Si violare vis Bertam, vel Catharinam, potius viola Bertam, &c. putat Hurtadus 2. 2. d. 173. sec. 12. §. 162. apud Dianam p. 5. tr. 7. ref. 7. citantem Ca. Bo. Azorium ex causa rationabili posse. Idem dic, si quare sic confusas. Si vis furari a Petro pecuniam, furaris potius frumentum tali pecunia aequivalens, quia invitatio, seu consilium hoc, cum sit conditionatum, videtur honestari posse a causa proportionata; qualis ellet in primo, ne inurbanus quis appareat: in secundo, ne occidatur Ioannes meus consanguineus: in tertio: ne violetur Catharina mea consobrina: in quarto, ut ego habeam facilius pecuniam, quam a Petro expecto. Lege de Lugo tom. 1. de iust. d. 16. sect. 2. §. 2. a. num. 51. Si criminofus non decreverat violare, occidere, &c. alterum ex duobus, sed tantum vnum, nil cogitans de altero, non posse me alium, de quo non cogitat, offerre, vel consulere; notant ibid. Hurtad. & nos supra n. 12. & 13. de hac re aliquid in sinuavimus.

Cooperatio cum parato ad peccandum.

65. Certum sit, paratum ad peccandum non posse absolute invitari ad actum in se peccaminosum; quamvis ex hypothese possit, eo scilicet modo, & propter eandem rationem, quam ex Hurtado dixi. procedente: At nunc difficultas est, an quis sine vlla necessitate licet possit parato peccare, absolute offerre peccati occasionem, quae ex se sit res indifferens: v. g. parato comedere sic ieiunij, liceat suppedicare cibos; An a parato vlturatio liceat mutuum petere; a parato ministrare Sacramenta in mortali, liceat illa exposcere; idque praescindendo ab alia causa, sed ex eo solum, quod illi parati sint ea peccata committere, Nam si parati non sint, alias causas requirit, modo paulo ante explicato, iam patet ex dictis.

66. Ut in superiore difficultate, ita & hic triplex est sententia. Ledsma tom. 2. summa, l. 27. c. 2. d. 4. & Manuel. l. 1. summa. in 2. edit. c. 23. n. 8 (quibus adde de Lugo l. 2. de iust. d. 25. sect. 11. §. 1. n. 134. loquentem de petente sine necessitate vlturas ab vlturario parato) censent posse: Sanchez lib. 1. in decal. c. 7. n. 15, & Castro Pal. l. 1. ref. 6. d. 6. p. 1. c. n. 5. negant Hurtadus, 2. 2. d. 173. sect. 14. §. 174. & Diana p. 3. tr. 7. ref. 8. distinguunt. Ratio prima sententiae est: quia dum tu facis, quod tibi velle est, & non est malum, estque tale, quo alius recte uti potest, si non vitatur, sibi imputet.

67. Ratio secunda est: quia ex una parte tu es causa, ut hic, & non hoc singulare peccatum committatur, & ex alia, charitas dicitur, ut quoties commodè potes, non coopereris cum ruina spirituali proximi: At iam commodè potes, quia supponimus in te nullam, adesse causam, ergo, &c. Vides discrimini: In transgressuro, de quo a n. 62. non potest a te impediri peccatum; quia is certe peccavit internè, licet nondum exterius. At paratus, de quo hic loquimur, nondum peccavit actu, & ne internè quidem, sed est solum habitu dispositus ad peccandum: propterea ergo haec secunda sententia docet adesse

T 3

obligatio

obligationem non ponendi eas actiones, ne scilicet concurratur ad peculiare peccatum.

69. Ratio, & simul explicatio tertiae sententiae est: quia non obligamur continere nos actionibus ex se non malis, nec speciem mali habentibus, quando proximus ex pura malitia iis abutitur ad peccandum: est enim tunc scandalum passivum, quod vocant *Pharisaicum*. At quando Proximus peccat ex passione vehementi, id est, ex fragilitate, seu infirmitate; ad quam reducitur etiam ignorantia culpabilis non affectata: tenemur sub poena peccati scandalis (quod vocant *scandalum passivum pusillorum*) nos continere à praedictis actionibus, saltem quando nulla causa adest, cur ea faciamus, ut fuit in tractatu de scandalo. Quare quando proximus (ait haec tertia sententia) est paratus peccare ex malitia, possumus, ut dictum est, cum eo cooperari; quia esset scandalum Pharisaicum, quod non tenemur vitare: At verò quando est paratus peccare ex passione, non possumus? quia est scandalum pusillorum, quod tenemur vitare; & solum causa proportionata nos excusaret.

70. Atque hinc Hurtadus *ibid.* apud Dianam loc. cit. colligit posse semper ab usurariis sine villa causa peti mutuum, etiam signatè ad vias. Ita Sanch. lib. 3. in dec. c. 8. num. 27. Val. Mol. Bann. apud Dian. l. c. Et ex Azorio p. 2. lib. 12. c. 17. q. 7. colligit diana, p. 5. tr. 7. ref. 4. à parato ministrare Sacramenta in mortali, v.g. à Sacerdote pravo, qui in templo confessiones excipit, posse peti, ut ea tibi ministraret, quamvis commodè eadem ab alio habere valeas: quia cum usurarij, & eiusmodi Sacerdos sint parati, non ex passione, sed ex malitia peccant.

71. Et sub praedicta distinctione colligit Valquez, opusc. de scandalo, art. 8. dub. 2. num. 20. & num. 28. mulierem ornata iuxta consuetudinem Patriae, posse domo exire causà audiendi Missam, vel se recreandi, etiam si sciat aliquem, vel aliquos ex malitia peccaturos: at si sciret aliquos ex infirmitate lapsuros, debere se aliquoties abstinere non autem semper; quia pro semper, adest causa excusans, nempe notabile mulieris incommodum. Idem tamen advertit: nunquam iudicandum esse peccatum ex infirmitate, vel ignorantia, nisi cognoscatur qualitas, & conditio personae, de qua timetur. Haec ex illo: quid enim nos de praedicta muliere sentiamus, diximus cum Sanch. *supra* n. 17.

72. Sed adversus hanc tertiam sententiam duo meis Lectoribus propono. Primum, si nos hic sermonem de parato ad peccandum facimus, semper locutio erit ad peccandum, convincitur ex malitia velle peccare: id enim offendere videtur illud, esse paratum; neque enim qui ex fragilitate peccat, dicitur esse paratus ad peccandum: quare distinctio huius tertiae sententiae locum hic non habebit. Secundò, illa distinctio scandali Pharisaici, & pusillorum, saltem quantum facit ad nos, non videtur sibi constare: cum enim etiam ille, qui peccat mortaliter ex fragilitate, ita supponatur peccare, ut sufficienti portatur de operatione, & sua culpa in peccatum trahatur, à quo absolute posset se cum divina gratia, (quae semper praesto est) liberare; secus enim mortaliter non peccaret: ideo omne mortale peccatum (dicit aliquis) est ex sufficienti malitia constitutum scandalum quod vocas Pharisaicum? & consequenter sine obligatione illud vitandi in hac tertia sententia.

Probabiliorem ergo puto secundam: primam tamen non improbarem; tertia denique propter auctoritatem docentium, ne à probabilitatis finibus excludatur.

CAPUT II.

Policrates, seu *Filiorum Instructor*. Dialogi plurima complectens:

De Charitate Debita Parentibus, & Filiis.

Iam propius, his praemissis de Charitate in universum ad Charitatem debitam Parentibus accedamus. Quidem ad meum Lectorem à labore inter legendum suscepto sublevandum, multa ex his quae huic titulo praefixi, Dialogorum more, ac poetica disquisitione animus est. Sic nimirum fiet, ut vilia miscendo dulcibus, & iucundius, in animos multiplicis huius qualitatis veritas instilletur.

§. I. Introductio Dialogi.

1. *P*Anormi in Urbe sanctissima, plurimus vbi honestarum numerus incolit familiarum, degebat vir omni virtute praeditus; uxori parihonestate, modestia, prudentia, supra mulieres clarae, à iuvenute coniunctae, Plutogenes nomine, crimino, divitiis affluens, domoque ampla, ac villa non procul ab Urbe sita, omnibus plena amenitatibus, instructus. Is duobus gaudebat filiis, totidem filiabus; sed qui moribus quique suis inter se mirum in modum diffederent. Primogenitus Thermagoras, Patri obediens, domesticus amans; litteris vacans, geniori per omnia similem se praestebat. Minimus omnium Policrates inobediens parentibus, in eisdem iniuriis, moribus perversis, armorum tractationi apprime deditus, rixarum undique ferebat, prodigique effusione domesticum coherantibus Patrimonium: Nec dissimiles fratribus erant duae geminae sorores. Harum enim aetate grandior, nomine Aloisia, vultu quidem non indecoro, sed maiori; quam species exposceret, arrogantia. Veneris vel Iunonis pulchritudinem antecellere se posse, vana putabat. Ad Muliercularem pompas nimis propensa, videri sepius, videtque cupiebat: & nihil amabat magis, quam nuptiarum, similitumque celebritarum coetibus interesse. Contra Metilne germana minor, pulchra facie, pulchrior moribus, id curae & cordi habebat: adolecentes fugere, domi se continere, familiae servire, Parentibus in omnibus praesto esse, matrem subinde templi, incognit, eoque vulgari vestitu frequentantem, pari modestia comitari.

2. Et iam filiorum aetas Patrem grandaeum admonerebat, ut de illis collocandis cogitaret: sed ecce difficultatum acervus. Filia minor in Virginum Monasterium sese abdere, divitiis rebus vacatura, permaximè avehbat, ne dicam, petebat. Id quod genitores iamjam ad senectutem virgines, supra quam credi potest, ægrie molestæque ferebant. Aloisia anno vigesimo quinto maior adolescenti cuidam infimæ satis conditionis ex vicina, se nubere velle, claris verbis, ac perfrecta fronte dicebat, eique favebat miris modis Amica, quæ neprem Aloisiam sibi moribus non abfimilem singulari dilectione complectebatur. Nec minor sollicitudo profratribus. Nec Primogenitus Thermagoras apud paternam domum commorari quidem non detestabatur; verum, contra Patris voluntatem, ab uxore ducenda, ut sese litteris totum, ac praestitum virtutis studio literis deberet; abstinere velle, palam profitebatur. Denique Policrates ætatis annorum viginti professionem Hispanicam meditabatur, Aui paterni merita Regi illi propositurus, atque ab eodem stipendium in exercitu deinceps recepturus. Nam propterea à patre arma, & reliqua ad militiam necessaria, peculium nempe Castrense incredibile animi contentione, ac replicatis precibus exposcebat. Deus Immortalis! quantum homo differt ab homine! quantum est inter virtutisque cogitationes, moreque dissidium!